

El català: de Menorca als Estats Units... i a l'espai sideral!

Autor: Xavier Rull

Data de publicació: 17-02-2024

Les vicissituds històriques dels menorquins a Nord-amèrica hi han deixat restes lingüístiques.

L'any 1768 un grup de menorquins van fer cap a Florida (actualment Estats Units). Després de moltes vicissituds, van establir-se a Saint Augustine, i per això fins cap a l'any 1900 s'hi va parlar català (Marc Pons, Quan als Estats Units es parlava català, ElNacional.cat, 14-04-2019). El terme usat a Nord-amèrica per a denominar la parla d'aquella gent (els minorcans o menorcans) és mahonese (és a dir, maonès).

Els babaus nord-americans

Malgrat que a principi del segle XX a Saint Augustine ja no es parlava català (l'anglès era pertot), el professor universitari estatunidenc Philip D. Rasico va recollir paraules d'origen català que, als anys 50-70 del segle XX, els descendents d'aquells menorquins encara deien parlant en anglès (Els menorquins de la Florida. Història, llengua i cultura; Abadia de Montserrat, 1987). Per exemple (transcrit fidelment, pàgines 210-272): babowa 'babau', brusha 'dona amb molts cabells', mentida 'mentida', peos 'peus', pixarada 'acte d'orinar', pudó 'pudor', ronya 'brutícia', regalim 'tros petit de quelcom' o pinxa 'avar' (aquest darrer sembla que prové de la paraula menorquina pinxa 'sardina', al seu torn presa de l'anglès).

Al segle XX (quan ja no s'hi parlava català) també pervivia una cançó tradicional, la Cançó de les formatjades. L'escriptor nord-americà William Cullen Bryant va publicar-la a mitjan segle XIX, i el 1939 va enregistrar-se en disc, amb veu de Stella Burke (santagustinenca que ja no parlava català). A banda, l'any 1888 el metge Andrew Anderson (santagustinenc que tampoc parlava català) va viatjar a Menorca. Un vespre, anant amb carro, va posar-se a cantar aquesta cançó. El carreter es va sorprendre, perquè sabia que aquell home no parlava català.

Aquesta no és l'única petja lingüística menorquina a Nord-amèrica. Un dels cabdills militars de la guerra d'independència estatunidenca va ser Jordi Ferragut, nascut a Ciutadella (Menorca) i emigrat a Carolina del Nord (Marc Pons, El capità Ferragut abraça la causa independentista nord-americana, ElNacional.cat, 04-07-2020). Ell escrivia el

seu llinatge Ferragut, com toca (ve de ferro), però va passar a escriure'l Farragut perquè, amb la grafia original, els angloparlants ho pronunciaven firragut. Son fill, James David Farragut-Shine, va ser el primer almirall de l'armada nord-americana (Marc Pons, Neix David Farragut, primer almirall de la història naval nord-americana, ElNacional.cat, 05-07-2021).

La marina nord-americana sol posar noms d'almiralls i capitans als seus vaixells de guerra (com el portaavions Nimitz o els destructors Zumwalt i Arleigh Burke). Per això diversos destructors estatunidencs s'han anomenat Farragut, com el DDG-37 (1960-1992) o el DDG-99 (des del 2006). És més: a la saga espacial Star Trek algunes astronaus reben noms dels vaixells de guerra nord-americans d'avui, com Enterprise (la nau protagonista); per això també hi ha l'astronau Farragut, nom provinent dels destructors esmentats. En el film del 2009, la personatge Nyota Uhura (interpretada per na Zoe Saldàña) es lamenta davant Spock perquè l'assignen a la Farragut, quan ella vol anar a l'Enterprise. Igualment, al videojoc Elite Dangerous també apareix una astronau bèl·lica anomenada Farragut. Ja ho veieu: gràcies a Menorca, la llengua catalana ha arribat a Nord-amèrica... i a l'espai!

Xavier Rull

Podeu llegir l'article original a través del següent enllaç:

https://www.elnacional.cat/ca/cultura/catala-menorca-estats-units-espai-sideral_1043397_102.html